

Survey of Border Regions according to SWOT Model (From Bandar Abbas to Goater)

ARTICLE INFO

Article Type

Descriptive Study

Authors

Ahmadi S.A.¹ PhD,
Ansari Z.*¹ MSc

How to cite this article

Ahmadi S A, Ansari Z. Survey of Border Regions according to SWOT Model (From Bandar Abbas to Goater). 2019;1(3):139-146.

ABSTRACT

It does not take much time to use the term “confession” in Iran. Less than five decades, the minds of our scholars and planners have become familiar with this concept. Adjustment is the regulation of the relationship between man and space, and essentially involves human activities in space. The purpose of regulating this relationship is to use a rational utilization of all facilities in order to improve the material and spiritual condition of society over time. In this regard, the purpose of this study is to study the distribution of the border areas of the Oman Sea from Bandar Abbas to the Persian Gulf. Using the SWOT model, it looks at the strengths of the Bandar Abbas to the Goethe Bay, and then proposes proposals to address the problems and deficiencies that are tailored to the conditions in which these border regions are located. It is expected that the results of this study will lead policy makers and planners to the optimal development of the border areas of the Oman Sea. Unfortunately, despite the sensitivity and importance of the issue, in the history of land planning, environmental and defense considerations have been marginalized and have not been seriously addressed. Which could result in security consequences and the collapse of territorial unity and territorial integrity in various dimensions and threaten the power and national authority.

In this regard, based on the issue and the purpose of the research, the following question has been asked: 1.What are the factors that determine the distribution of the border areas of the Oman Sea from Bandar Abbas to the port of Goater? In line with the research question, the proposed hypothesis included: 1- The distribution of the border areas of the Oman Sea from Bandar Abbas to the port of Goater depends on the political and security factors of the border regions.

Keywords Logistics; Border regions; Swot model; Bandar Abbas to Goater

¹Political Geography Department, Geography Faculty, University of Tehran, Tehran, Iran

Correspondence

Address: Geography Faculty, University of Tehran, Azin Alley, Vesal Shirazi Street, Tehran, Iran. Postal Code: 1417853933

Phone: -

Fax: -

ansari.zahra@gmail.com

Article History

Received: November 26, 2017

Accepted: January 13, 2019

ePublished: September 22, 2019

CITATION LINKS

- [1] Regional policy in Iran in relation to regional construction and development projects
- [2] Spatial planning: World experience and its adaptation to the situation of Iran
- [3] Construction politics of Tehran
- [4] Justice and the spatial imagination
- [5] Basic theory and principles on spatial planning in border regions of I. R. I
- [6] Studies of the basic of spatial planning of Iran
- [7] Fundamental of land use planning
- [8] The urbanization of capital: Studies in the history and theory of capitalist urbanization
- [9] Communication power
- [10] A critical review of existing strategies and conventions for conservation of nature and living resources
- [11] Iranian military geography
- [12] Regulatory Restructuring, and the Politics of Place
- [13] Border regions: A critique of spatial theory and an European case study
- [14] Opening the frontier: Recent spatial impacts in the former inner-German border zone
- [15] Regions, spatial strategies, and sustainable development
- [16] Theories and models of plan and regional planning
- [17] British planning: 50 years of urban and regional policy
- [18] Basic theory and principles on spatial planning in border regions of I. R. I
- [19] Strategic planning for metropolis
- [20] Report on the study of plant and animal species in Sistan and Baluchestan province
- [21] The role of tourism in the development of rural areas around cities and presenting a strategic model (Case study: Small Lavasan village)
- [22] Adaptation of SWOT for application in urban design

بررسی آمایش مناطق مرزی براساس مدل سوات (از بندرعباس تا گواتر)

سیدعباس احمدی PhD

گروه جغرافیای سیاسی، دانشکده جغرافیا، دانشگاه تهران، تهران، ایران

زهرا انصاری* MSc

گروه جغرافیای سیاسی، دانشکده جغرافیا، دانشگاه تهران، تهران، ایران

چکیده

از به‌کاربردن اصطلاح آمایش در ایران مدت زیادی نمی‌گذرد. کمتر از پنج دهه است که اذهان پژوهشگران و برنامه‌ریزان کشور ما با این مفهوم آشنا شده است. بنابراین آمایش مناطق مرزی را نوعی برنامه‌ریزی راهبردی در فضاهای مرزی کشورها دانست. در این راستا هدف این مطالعه، بررسی آمایش نواحی مرزی دریای عمان از بندرعباس تا خلیج فارس است. با استفاده از مدل سوات (SWOT) به بررسی نقاط قوت و ضعف بندرعباس تا خلیج گواتر، و سپس به‌منظور سیاست‌گذاری در جهت رفع مشکلات و کاستی‌های موجود پیشنهادهای متناسب با شرایطی که این مناطق مرزی از آن برخوردار است ارائه می‌نماید. انتظار می‌رود نتایج این تحقیق سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان را در بهره‌گیری مطلوب از آمایش نواحی مرزی دریای عمان رهنمون باشد. متأسفانه علی‌رغم حساسیت و اهمیت موضوع، در تاریخ برنامه‌ریزی آمایش سرزمین، ملاحظات محیطی و دفاعی در حاشیه قرار گرفته و مورد توجه جدی واقع نشده است که در نتیجه می‌تواند عواقب امنیتی و ازهم‌پاشیدگی وحدت و یکپارچگی جغرافیایی و سرزمینی در ابعاد مختلف بوده و قدرت و اقتدار ملی را به‌طور جدی مورد تهدید قرار دهد. در این راستا براساس مسأله و هدف تحقیق این سؤال مطرح می‌شود: آمایش نواحی مرزی دریای عمان از بندرعباس تا بندر گواتر منوط به چه عواملی است؟ در راستای سؤال تحقیق، فرضیه مطرح‌شده این بود که آمایش نواحی مرزی دریای عمان از بندرعباس تا بندر گواتر منوط به عوامل سیاسی و امنیتی مناطق مرزی است.

کلیدواژه‌ها: آمایش، مناطق مرزی، مدل سوات، بندرعباس تا گواتر

تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۰۹/۰۵

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۱۰/۲۳

*نویسنده مسئول: ansari.zahra@ymail.com

مقدمه

مطالعه آمایش سرزمین، نظم نوینی از سازمان‌دهی منابع طبیعی و فعالیت‌های انسانی را بر پهنه سرزمین مهیا نموده و به سازمان‌دهی متعادل و منطقی فضای موجود، برای تجمع گروه‌های انسانی می‌پردازد. در اینجاست که در مطالعات آمایش سرزمین از تکنیک‌های برنامه‌ریزی فضایی استفاده می‌شود^[1]. سابقه آمایش سرزمین در ایران نسبتاً طولانی است. فکر آمایش سرزمین در ایران، نخستین‌بار در اواسط دهه ۱۳۴۰-۵۰ در موسسه مطالعات و تحقیقات اجتماعی دانشگاه تهران با عناوین عمران کشوری و آرایش فضای اقتصادی پدیدار گشت و سپس به سازمان برنامه و بودجه تسری یافت. در واقع ابتدا در موسسه مطالعات و تحقیقات اجتماعی بر اثر مشاهده سر بزرگ تهران بر جثه نحیف ایران ضرورت تمرکززدایی از پایتخت و ایجاد قطب‌های توسعه در استان‌های عقب‌مانده کشور طرح شد^[2]. مشخصاً فکر آمایش سرزمین در ایران ابتدا در اواخر سال ۱۳۴۵ در موسسه مطالعات و تحقیقات اجتماعی دانشگاه تهران در گزارشی با عنوان مسأله افزایش جمعیت تهران و نکاتی پیرامون سیاست عمران کشوری^[3] مطرح شد. در آن زمان در برابر عبارت فرانسوی "Amnagement du territoire" هنوز اصطلاح آمایش سرزمین معمول نشده بود و در گزارش یادشده هم به‌جای آن، عبارت سیاست عمران کشور به کار رفته بود.

از طرف دیگر مرزها کانون ارتباط ملت‌ها و دولت‌ها در عرصه‌های اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، ارتباطی و غیره با یکدیگر هستند و این ارتباط به‌صورت رسمی و غیررسمی، در زمینه‌های مختلف برقرار می‌شود. علی‌رغم پیشرفت تکنولوژی، نه‌تنها اهمیت مرزهای سنتی (کلاسیک) از بین‌رفته، بلکه به ترویج مرزهای جدیدی مانند مرزهای فضایی، مرزهای هویتی، مرزهای الکترونیکی و غیره نیز به وجود آمده است. مرزها کانون برخورد دولت‌ها و ملت‌های مجاور با یکدیگر هستند. وجود تفاهم یا تضاد قومی، نژادی، فرهنگی، امکانات حمل و نقل و منافع اقتصادی و ژئواکونومیکی و همچنین محیط زیست و اقلیم مشترک، می‌تواند باعث توسعه دو کشور هم جوار شده یا آتش جنگ و درگیری را در منطقه مرزی میان دو همسایه برافزود. بر همین اساس سازمان ملل متحد در تعریف خود از مرز اذعان می‌دارد "مرز یک خط نیست، بلکه یک سطح عمودی است که فضا، سطح و زیر سطح زمین و قلمرو حاکمیتی یک کشور با کشور دیگر را مجزا و مشخص می‌کند^[4]". متأسفانه علی‌رغم حساسیت و اهمیت موضوع، در تاریخ برنامه‌ریزی آمایش سرزمین، ملاحظات محیطی و دفاعی در حاشیه قرار گرفته و مورد توجه جدی واقع نشده است، که در نتیجه می‌تواند عواقب امنیتی و ازهم‌پاشیدگی وحدت و یکپارچگی جغرافیایی و سرزمینی در ابعاد مختلف بوده و قدرت و اقتدار ملی را شدید مورد تهدید قرار دهد. در این بین آمایش مناطق مرزی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار هستند. از نظر ساختار فضایی، مناطق مرزی علاوه بر ویژگی دوری از مرکز، دارای ویژگی‌های کالبدی خاص مناطق مرزی هستند که در مجموع باعث تشدید گسستی فضایی و در نتیجه توسعه نیافتگی آنها می‌شوند و در نتیجه هر گونه ساختار فضایی در سطوح و مقیاس‌های مختلف به‌ویژه در ارتباط بین فضاهای مرزی و دیگر نواحی، مستلزم برخورداری از پدیده‌ای بنام مرکزیت است. مناطق مرزی به‌دلیل شرایط جغرافیایی و سیاسی حاکم بر آنها، ویژگی‌های خاص خود را دارند و این خصوصیات جزء لاینفک آنها به شمار می‌رود و تأثیرات مستقیمی بر روند توسعه این مناطق دارد چنانچه این ویژگی‌ها مورد توجه قرار نگیرد، تأثیراتی منفی بر روند توسعه مناطق می‌گذارد و به‌عنوان تهدیدی در برابر توسعه عمل خواهند کرد. اما اگر مورد توجه قرار گیرد و در فرآیند برنامه‌ریزی توسعه و آمایش آن مناطق، به کار گرفته شود، اثرات مثبتی از خود به جای می‌گذارند و از تهدید به فرصت تبدیل می‌شود. بر این اساس در این مطالعه به بررسی آمایش نواحی مرزی دریای عمان از بندرعباس تا خلیج گواتر پرداخته شده است.

مبانی نظری

تعاریف و مفهوم آمایش سرزمین

در فرهنگ‌های لغت، آمایش به معنی آراسته‌کردن ذکر شده که در تمامی رویکردها و برداشت‌ها از آمایش می‌تواند مصداق داشته باشد. اما معنی لغوی آن در زبان فرانسه "Amomegement" معادل "Management" در زبان انگلیسی است. بنابراین، معنی آمایش، مدیریت سرزمین است. آمایش در واقع یک نوع برنامه‌ریزی توسعه است. اگرچه صرف نظر از توسعه و ارائه هر نوع تعریف و برداشتی از آن، نمی‌توان از آمایش صحبت به میان آورد. اما تاکنون، به‌دلیل کارهای متفاوت و جدا از هم که در جهان در رابطه با موضوعات مرتبط با این رشته از دانش صورت گرفته است، برداشت‌های متفاوتی از آمایش شده است. مهم‌ترین و مرتبط‌ترین این برداشت‌ها شامل موارد زیر است:

پایه‌های نظری آمایش مرزی

آمایش سرزمین از نظریه‌های مختلفی مانند قطب رشد و عدم تمرکز توزیع مکانی فعالیت‌ها بهره می‌گیرد و به اهداف توسعه منطقه‌ای، شبکه‌های بهینه خدمات زیربنایی، طراحی مطلوب سکونت‌گاهی انسانی، نظام متعادل شهر و روستا و فعالیت‌های همگن اقتصادی- اجتماعی توجه دارد [16].

پایه‌های نظری آمایش مناطق مرزی بر نظریه‌های توسعه منطقه‌ای مستقر می‌شود. مشوق‌های اقتصادی توسعه، که کمک‌های مالی توسعه منطقه‌ای نماد آن در دهه ۱۹۸۰ بود، تاکنون مهم‌ترین ابزار سیاست‌گذاری بوده است [17]. مهم‌ترین پایه‌های نظری، متکی بر نظریه‌های مکان مرکزی (Central Place Theory) و/التر کریستالر، نظریه قطب رشد (The Periphery-Core Theory) از جان فریدمن و نظریه بازگشت تمرکز بوده است. اگر چه این نظریه‌ها به‌صورت مستقیم به موضوع مناطق مرزی نپرداختند، اما دیدگاه‌های نظری در رابطه با پدیده عدم تعادل نقطه‌ای مطرح ساختند که بر نظریه‌ها و دیدگاه‌های نظری مناطق مرزی تاثیرگذار بوده است. تفضیل نظریه‌ها و دیدگاه‌های نظری آمایش مناطق مرزی به شرح زیر است:

نظریه نایلز هنسن در سال ۱۹۷۸: هانس پس از انجام مطالعات گسترده میدانی در مرز کشورهای آلمان، فرانسه و سوئیس، ویژگی‌های این مناطق مرزی را براساس نظریه مکان مرکزی و/التر کریستالر و نظریه قطب رشد پیرو و دیگر نظریه‌های مرتبط با برنامه‌ریزی منطقه‌ای، مورد تجزیه و تحلیل قرار داد. هانس در مطالعات خود با اشاره به ویژگی‌های مثبت و منفی مناطق مرزی آنها را دسته‌بندی کرد. ویژگی‌های مثبت مناطق مرزی از دیدگاه هانس شامل موارد زیر است:

اول) توسعه فعالیت‌های تجاری و فرهنگی در مناطق مرزی، به دلیل شعاع نفوذی که در کشورهای مجاور پیدا می‌کند، بیشتر از مناطق مرکزی است و این پدیده می‌تواند در فرآیند توسعه مناطق مرزی و کل کشور به کار گرفته شود.

دوم) سرمایه‌گذاری در مناطق مرزی نسبت به مناطق داخلی به دلیل فرار از مالیات یا معافیت مالیاتی سود بیشتری به دست می‌دهد (با استناد به نظریه لوش).

اما ویژگی‌های منفی مناطق مرزی شامل موارد زیر است:

اول) عدم تعادل میان مناطق مرزی و مناطق مرکزی که بر فرآیند توسعه در این مناطق تاثیر می‌گذارد.

دوم) ناهمخوانی میان اهداف سیاسی و اقتصادی و ظهور مشکلات مربوط به آن در مناطق مرزی

براساس این تحلیل، هانس، اصول کلی و ویژگی‌های مناطق مرزی را به شرح زیر بیان می‌کند:

۱) وجود موانع مرتبط با تجارت بین‌المللی (که در مناطق مرزی اعمال می‌شود).

۲) قطع ارتباط با کشورهای مجاور بنا به دلیل تفاوت‌های گوناگون در زمینه‌های اقتصادی و فرهنگی

۳) خطر تهدید و تهاجم نظامی

۴) گسست در ساختار فضایی این مناطق بر اثر ایجاد مرزهای فیزیکی

او چنین استدلال می‌کند؛ مادامی‌که این شرایط برقرار و این خصوصیات برای مناطق مرزی باقی است، مناطق مرزی به‌صورت مناطق محروم، توسعه‌نیافته و پیرامونی باقی خواهد ماند [18, 13].

دیدگاه‌های نظری جونز و وایلد در سال ۱۹۹۴: فیلیپ جونز و تروور

۱) بهترین توزیع جغرافیایی فعالیت‌های اقتصادی [5]

۲) سیاسی در یک چارچوب جغرافیایی معین به‌دنبال بهترین توزیع ممکن جمعیت (فرهنگ اقتصادی در امور اقتصادی اجتماعی معاصر)

۳) مطلوب‌ترین توزیع ممکن جمعیت و فعالیت [5]

۴) سازمان‌دهی اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و محیط زیستی به منظور تحقق آینده‌ای مطلوب (۱۹۹۲ تا ۱۹۹۸ در فرانسه)

۵) برنامه‌ریزی و سازمان‌دادن انسان، فضا و فعالیت [6]

۶) نظارت بر عمران، حفاظت فضا یا سرزمین [2]

اما آمایش در تعریفی متأثر از دیدگاه محیط زیستی شامل تنظیم روابط بین انسان، سرزمین و فعالیت‌های انسان و به‌منظور بهره‌برداری در خورد و پایدار از جمیع امکانات انسانی و فضایی سرزمین در جهت بهبود وضعیت مادی و معنوی اجتماعی در طول زمان [7] در سال‌های اخیر، با توجه به تحولات اساسی که در مورد فضا صورت گرفته است، مفاهیم مربوط به آمایش سرزمین دگرگون شده است، بسط مفهوم فضا که عمده‌تاً در یک دهه اخیر و از جمله در تداوم کارهای *مانوئل کاستلز* و *دیوید هاروی* صورت گرفته است، موجب شده، مفهوم ایستایی خود را که حفاظت محیط زیست برای پیش از یک دهه به آن داده بود، از دست داده و امروز مفهوم پویایی بیابد که به این صورت فضا را می‌توان تولید و مبادله کرد و از تولید و مبادله آن، ارزش افزوده به دست آورد [8, 9]. منظور از آمایش، تعیین توان بالقوه و شایستگی اراضی و به عبارت دیگر تعیین مطلوب‌ترین نوع بهره‌وری از آنها است. به عبارت دیگر آمایش فرآیندی است که زیندگی هر نوع استفاده‌ای را برای هر بخشی از سرزمین با توجه به فعالیت‌های آن ارایه می‌دهد [10].

مفهوم مرز

از جمله مفاهیمی است که در عرصه‌های گوناگون سیاسی، اقتصادی، تجاری، فرهنگی و جغرافیایی کاربردهای متفاوتی پیدا می‌کند. مرز به دو مفهوم عینی مانند مرزهای رسمی کشورها، یا ذهنی به کار می‌رود؛ مانند مرزهای عقیدتی، همچنین می‌تواند باز، بسته، ضعیف یا قوی باشد [11-14]. بنابراین، در گذشته و تا چند دهه پیش و حدوداً تا پایان دوران جنگ سرد، مرز؛ نشانگر اقتدار ملی، محدوده اعمال حاکمیت و حفظ امنیت ملی از تجاوزات خارجی شود. افزون بر این، چون مرز به‌عنوان خطی است که سرزمین کشور را محدود می‌کند و آن را از خارج جدا می‌سازد؛ مناطق داخلی، مرکزی می‌شود و مناطق خارجی پیرامونی به حساب می‌آید. در فرآیند انزوا و به حاشیه کشیده‌شدن مناطق پیرامونی، مناطق مرزی خصوصیات مناطق پیرامونی را پیدا می‌کند. بنابراین، در شرایطی که مناطق مرزی دور از مرکز یک کشور باشد، مناطق پیرامونی به حساب می‌آید. بنابراین، مناطق مرزی محل تلاقی دو پدیده نامنی و توسعه‌نیافتگی در مناطق پیرامونی است.

با شرایطی که جهان در قرن بیست و یکم پیدا کرده یا پیدا خواهد کرد، از نظر اتحاد میان کشورها و برداشتن موانع ذهنی و فیزیکی در برابر این اتحاد، این پرسش‌ها توسط اندیشمندان علوم سیاسی، جغرافیایی و برنامه‌ریزی منطقه‌ای مطرح می‌شود که آیا سیستم دولت حکومت‌های ملی پایدار می‌ماند یا اینکه مرزها و کم‌رنگ‌تر از گذشته می‌شود؟ آیا شرایط عکس‌العملی که در برابر جهانی شدن در بسیاری از مناطق جهان در حال بروز است، و به‌صورت درگیری و نزاع‌های قومی و فرهنگی نمود پیدا می‌کند، مناطق مرزی را متأثر می‌سازد؟ و آیا مناطق مرزی به همین صورت باقی می‌ماند؟ [8, 15]

شکل ۱) موقعیت منطقه مورد مطالعه

روش تحقیق

در این تحقیق با استفاده از روش‌های توصیفی-تحلیلی به جمع‌آوری اطلاعات مورد نیاز از طریق مطالعه کتاب‌ها، مقالات، مجلات مختلف و مرتبط با آمایش مرزی پرداخته شد. سپس با استفاده از مشاهدات میدانی از منطقه و استفاده از مدل سوات (SWOT) به تجزیه و تحلیل یافته‌های تحقیق پرداخته شد. برای رسیدن به این منظور، ابتدا با توجه به بررسی‌های صورت‌گرفته روی محیط داخلی (نقاط قوت و ضعف) و محیط خارجی (فرصت‌ها و تهدیدها) منطقه مطالعه شد و سپس فهرستی از نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها مورد شناسایی قرار گرفت.

تکنیک یا ماتریس اسوات که مخفف عبارت Weaknesses, Opportunities and Threats, Strengths است، گاهی نیز مدل تحلیلی TOWS خوانده می‌شود و ابزاری برای شناخت تهدیدها و فرصت‌های موجود در محیط خارجی یک سیستم و بازشناسی ضعف‌ها و قوت‌های داخلی آن به‌منظور سنجش وضعیت و تدوین راهبردها، برای هدایت و کنترل آن سیستم است. به عبارت دیگر این مدل یک نوع تجزیه و تحلیل سازمانی است که به سازمان‌ها کمک می‌کند تا بتوانند منابع داخلی خود را در دوره‌های قدرت و ضعف، تجزیه و تحلیل کرده و آنها را در سراسر محیط خارجی و در دوره‌های فرصت و تهدید با هم هماهنگ کنند. درواقع این روش بهترین استراتژی برای سازمان‌دهی و آمایش فضا است [19]. ماتریس سوات و نحوه تعیین استراتژی‌ها در شکل ۲ نمایش داده شده است.

روش سوات روش شناخت نقاط ضعف، نقاط قوت، فرصت‌ها و تهدیدها است و در برنامه‌ریزی محیطی به‌طور ساده، ابزار بررسی قوت‌ها و ضعف‌های درونی ناحیه‌ای و فرصت‌ها و تهدیدهای برون‌ناحیه‌ای است [20]. در آمایش ناحیه‌ای، اصولاً با بهره‌گیری از روش سوات نکات زیر مورد توجه قرار می‌گیرد:

۱) تحلیل خارجی: تهدیدات عمده و فرصت‌های ارایه‌شده از محیط بیرونی را مشخص می‌سازد.

۲) تحلیل داخلی: درواقع حساسی از منابع و با تهیه فهرستی از نقاط قوت و ضعف در ارتباط با هر یک از موضوعات استراتژیک است [21]. در مجموع باید گفت این تکنیک ابزاری برای تحلیل وضعیت موجود و تدوین راهبردهای توسعه فضایی-مکانی در برنامه‌ریزی محیطی است [22].

در این مدل برای ساختن ماتریس تهدیدات، فرصت‌ها، نقاط ضعف و نقاط قوت باید هشت مرحله زیر را طی کرد:

۱) تهیه فهرستی از تهدیدات عمده‌ای که در محیط خارجی ناحیه مورد مطالعه وجود دارد.

و/باید تحقیقات میدانی گسترده‌ای در مناطق مرزی آلمان شرقی و آلمان غربی در سال‌های ۱۹۹۲ و ۱۹۹۳ بلافاصله پس از اتحاد مجدد میان دو پاره آلمان انجام دادند. نتایج این تحقیقات، در سال ۱۹۹۴ طی مقاله‌ای در مجله Regional Studies منتشر شد. در این مقاله تحقیقی، تغییرات فضایی-ساختاری شرایط توسعه در دو سوی مرز پیشین میان دو آلمان پیش و پس از برداشتن آن مرز سیاسی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت [14]. جونز و ایلد براساس نظریه‌های برنامه‌ریزی منطقه‌ای و نظریه‌های نایلز هانس در رابطه با مناطق مرزی، مطالعاتی موردی در چند منطقه واقع در دو سوی مرز سیاسی پیشین میان دو آلمان انجام دادند و خصوصیات برای این مناطق استخراج و تدوین کردند. این خصوصیات به شرح زیر است:

۱) مناطق مرزی به‌عنوان منطقه حاشیه‌ای و توسعه‌نیافته باقی می‌ماند، حتی در کشور پیشرفته‌تری، مانند آلمان غربی
 ۲) اگرچه حاشیه‌بودن می‌تواند معلول شرایط جغرافیایی این مناطق باشد، اما پدیده مرزی‌بودن، بسیاری از امکانات و فعالیت‌های آن منطقه را مضمحل می‌سازد.
 ۳) برقراری مرز میان دو کشور، تداوم و پیوستگی فضایی که به‌طور اصولی فضاهای توسعه دو کشور را به یکدیگر پیوند می‌دهد را از هم می‌گسلد و هر دو منطقه واقع در دو سوی مرز، به‌دلیل قطع پیوستگی فضایی، حاشیه‌ای می‌شوند.

۴) مناطقی که قبل از برقراری مرز، از نظر فضایی و فعالیت به همدیگر متصل بوده‌اند، از همدیگر جدا و حاشیه‌ای می‌شوند. علت عقب‌ماندگی این نواحی مرزی نیز حاشیه‌ای شدن آنها است.

مهم‌ترین اطلاعات و آمار جونز و ایلد از مناطق مورد مطالعه خود در دو سوی مرز پیشین آلمان به شرح زیر است:

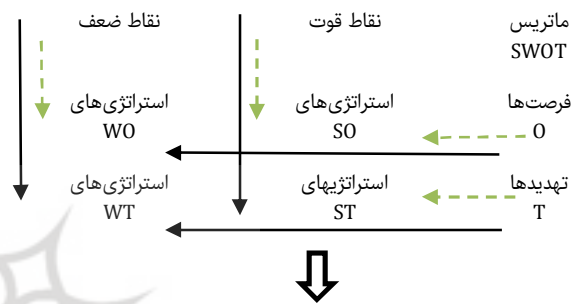
- ۱) ۳۲ رشته خط آهن در طول مرز از همدیگر می‌گسلند.
- ۲) ۳ آزادراه در خط مرزی به بن‌بست می‌رسند.
- ۳) ۳۱ جاده اصلی و ۱۴۰ جاده فرعی و تعداد بی‌شماری جاده محلی در خط مرزی بریده می‌شوند [14].

موقعیت منطقه مورد مطالعه

دریای عمان پهنه آبی است که خلیج فارس را به اقیانوس هند متصل می‌کند. موقعیت منطقه مورد مطالعه در شکل ۱ نمایش داده شده است. کشورهای ایران و پاکستان در شمال آن و کشورهای عمان و امارات در جنوب آن قرار دارند. دریای عمان از سمت غرب توسط تنگه هرمز به خلیج فارس و از سمت شرق به دریای عرب و اقیانوس هند وصل می‌شود. در جنوب دریای عمان کشور عمان قرار دارد. طول ساحل ایران در امتداد دریای عمان، از خلیج گوآتر تا بندرعباس ۷۸۴ کیلومتر است. سواحل جنوبی ایران از تنگه هرمز تا بندر گوآتر مجاور آن است و این مسافت نیمی از سواحل جنوبی ایران را تشکیل می‌دهد. مدار راس‌السرطان از شمال آن عبور می‌کند و از این رو این دریا در منطقه گرم کره زمین واقع شده است. حداکثر درجه حرارت سطح آب در مرداد ۳۳ درجه و در دی‌ماه دست کم ۱۹/۸ درجه است. طول آن از تنگه هرمز تا دکن حدود ۶۱۰ کیلومتر و عرض آن کمتر از عرض آب‌های خلیج فارس است. مساحت آن ۹۰۳ هزار کیلومتر مربع است در مقابل عمق آن از خلیج فارس بیشتر است. عمق این دریا در اطراف چابهار حدود ۳۳۹۸ متر است. هر چه به سوی غرب پیش برویم، عمق آن به سرعت کم می‌شود تا جایی که در نزدیکی تنگه هرمز به ۷۳ متر می‌رسد. بنادر کوچک مانند جاسک، چاه بهار، گوآتر در کنار این دریا دیده می‌شوند که بیانگر بازرگانی و دریانوردی آن است. شهرهای مهم حاشیه‌ای این دریا در ایران چابهار و جاسک و در کشور عمان

شناخت عوامل چهارگانه (سوات) در جهت رفع ضعفها، تهدیدها و بهبود قوتها و فرصتها امری اجتنابناپذیر تلقی می‌شود. ماتریس ارزیابی عوامل موثر در محیط داخلی در جدول ۱، ماتریس ارزیابی عوامل موثر در محیط خارجی فرصتها و تهدیدات در جدول ۲ و اولویت‌بندی نهایی نقاط قوت، ضعف، فرصتها و تهدیدات آمایش نواحی مرزی دریای عمان در جدول ۳ مشاهده می‌شود. جمع‌بندی نظرات کارشناسان و اساتید در حوزه سیاسی به شناسایی و احصای عوامل محیط داخلی و خارجی شد. بر این اساس عوامل داخلی مجموعاً ۱۷ مورد (نقاط قوت ۶ مورد و نقاط ضعف ۱۱ مورد) و عوامل محیط خارجی در مجموع ۱۴ مورد (فرصتها ۷ مورد و تهدیدات ۷ مورد) را در بر می‌گیرند. برای تشکیل ماتریس ارزیابی عوامل موثر در محیط داخلی ابتدا ضریب اهمیت هر یک از ۱۷ عامل در مقایسه با سایر عوامل به‌نحوی که مجموع ضرایب اهمیت برابر عدد یک شود. در مرحله بعد، هر عامل با توجه به نقش آن عامل به‌تنهایی از نظر میزان آمایش مناطق مرزی از تاثیر بسیار زیاد تا بی‌تاثیر به‌ترتیب ۵ تا یک وزن‌دهی شد و بدین‌ترتیب وزن هر عامل نیز مشخص شد. پس از تعیین ضریب اهمیت و وزن هر عامل، امتیازات موزون هر عامل نیز تعیین شد. نتایج حاصل از ارزیابی در دو جدول ۱ و ۲ ذکر است. پس از طی مراحل فوق، جمع کل امتیازات موزون محیط داخلی و محیط خارجی محاسبه شد. بر این اساس میانگین جمع کل امتیازات موزون داخلی (نقاط ضعف ۳/۹۸۵ و نقاط قوت ۴۳/۲۱) و همچنین میانگین جمع کل امتیازات موزون عوامل خارجی (فرصتها ۴/۲۵ و تهدیدات ۴/۱۲۵) برآورده شد. مقایسه میانگین جمع کل امتیازات موزون عوامل محیط داخلی و محیط خارجی؛ نشان‌دهنده آن است که تاثیر عوامل محیط خارجی (میانگین کل امتیازات ۴/۱۸۵) بیش از تاثیر عوامل داخلی (با میانگین کل امتیازات ۲۳/۵۹۷۵) است. بدین‌ترتیب می‌توان براساس نتایج ماتریس ارزیابی عوامل داخلی و خارجی، الویت‌بندی نهایی نقاط قوت، ضعف، فرصتها و تهدیدات آمایش نواحی مرزی را تعیین و ارایه نمود.

۲) تهیه فهرستی از تهدیدات عمده‌ای که در محیط داخلی ناحیه مورد مطالعه وجود دارد.
 ۳) تهیه فهرستی از نقاط قوت داخلی عمده‌ای که در ناحیه مورد مطالعه وجود دارد.
 ۴) تهیه فهرستی از نقاط ضعف داخلی عمده‌ای که در ناحیه مورد مطالعه وجود دارد.
 ۵) نقاط قوت داخلی و فرصت‌های خارجی مقایسه می‌شوند و نتیجه در گروه استراتژی‌های SO قرار می‌گیرد.
 ۶) نقاط ضعف داخلی را با فرصت‌های موجود در خارج مقایسه نموده و نتیجه در گروه استراتژی‌های WO قرار می‌گیرد.
 ۷) نقاط قوت داخلی را با تهدیدات خارجی مقایسه نموده و نتیجه در گروه استراتژی‌های ST قرار می‌گیرد.
 ۸) نقاط ضعف داخلی را با تهدیدات خارجی مقایسه نموده و نتیجه در گروه استراتژی‌های WT قرار می‌گیرد [15].

تعیین استراتژی‌های کوتاه‌مدت و بلندمدت و بلنمدت آمایش

شکل ۲) ماتریس SWOT و نحوه تعیین استراتژی‌ها

تجزیه و تحلیل

به‌منظور ارایه راهکارها برای آمایش نواحی مرزی دریای عمان،

جدول ۱) ماتریس ارزیابی عوامل موثر در محیط داخلی

ردیف	عوامل موثر محیط داخلی (نقاط قوت)	ضریب اهمیت	وزن ۱ تا ۵	امتیاز موزون
S1	تنوع محیطی و بکر بودن پهنه‌های وسیع چشم‌انداز طبیعی	۰/۳۰	۵	۳۷/۵
S2	تابش شدید آفتاب در غالب مناطق مرزی در جهت استفاده از انرژی خورشیدی	۰/۱۲	۳	۱/۰۸
S3	انتظار افزایش درآمدهای نفتی و صادرات غیرنفتی و بالطبع افزایش درآمد سرانه مردم در سال‌های کنونی و آتی	۰/۱۵	۴	۰/۶
S4	تقویت میادی ورودی و خروجی نوار مرزی با الویت گسترش کیفی خدمات گمرکی	۰/۱۲	۳/۵	۰/۴۲
S5	مستعد بودن مناطق برای سرمایه‌گذاری	۰/۱۷	۴/۲۵	۳/۰۷
S6	تقویت شبکه راه‌های موجود به‌خصوص راه‌های ترانزیتی	۰/۱۲	۴/۵	۰/۵۴
	جمع کل امتیازات عوامل محیط داخلی (نقاط قوت)	۱	-	۴۳/۲۱
عوامل موثر بر محیط داخلی (نقاط ضعف)				
W1	دورافتادگی و در حاشیه قرارگرفتن مناطق مرزی از مرکز اصلی جمعیت و محورهای توسعه ملی	۰/۱۴	۴	۰/۵۶
W2	پایین بودن شاخص‌های توسعه در بیشتر این مناطق در مقایسه با میانگین آن در سطح ملی	۰/۱۰	۳/۵	۰/۳۵
W3	کمبود زیرساخت‌های مناسب توسعه و ضعف بنیان‌های اقتصادی	۰/۱۰	۴	۰/۴
W4	میزان بسیار بالای بیکاری و کاهش درآمدهای ناشی از فعالیت‌های مختلف اقتصادی در نوار مرزی	۰/۱۰	۳	۰/۳
W5	فقر و محرومیت شدید در مناطق مرزی	۰/۲۱	۵	۱/۰۵
W6	احساس روانی و ذهنی نبود امنیت در سکونت و فعالیت در مناطق مجاور مناطق مرزی	۰/۰۸	۴/۵	۰/۳۶
W7	ازبین‌رفتن یا کلیشه‌ای شدن آداب و رسوم و فرهنگ‌های بومی - محلی مرزنشینان	۰/۰۶	۳	۰/۱۸
W8	ایجاد شکاف اجتماعی و تبعیض فرهنگی میان افراد ساکن در مناطق مرزی	۰/۱۲	۳/۵	۰/۴۲
W9	فقدان یک چارچوب عملی برای شناخت و تحلیل مناطق مرزی	۰/۰۳	۳	۰/۰۹
W10	نابسامانی وضعیت شاخص‌های بهداشتی نوار مرزی	۰/۰۴	۵	۰/۰۲
W11	تردد های غیرقانونی اتباع و مهاجرین، گروه‌ها و قاچاقچیان موارد مخدر	۰/۰۲	۳/۷۵	۰/۰۷۵
	جمع کل امتیازات عوامل محیط داخلی (نقاط ضعف)	۱	-	۳/۹۸۵

ردیف	عوامل موثر محیط خارجی (فرصت‌ها)	ضریب اهمیت	وزن ۱ تا ۵	امتیاز موزون
01	گونه‌های جانوری خاص در نواحی مرزی	۰/۲۰	۵	۱
02	جاذبه‌های طبیعی برای ورود گردشگران	۰/۱۵	۴	۰/۶
03	تقویت شبکه راه‌های موجود به‌ویژه راه‌های ترانزیتی	۰/۱۰	۴/۵	۰/۴۵
04	بهره‌بردارای دومنظوره از منابع موجود بومی و منطقه‌ای در جهت توسعه و امنیت	۰/۱۲	۳	۰/۳۶
05	ایجاد فرصت‌های شغلی درون مناطق مرزی	۰/۱۰	۴	۰/۴
06	تحرك اقتصادی با بهره‌داری از منابع محلی، به‌ویژه منابع انسانی محلی	۰/۱۲	۳/۲۵	۰/۳۹
07	توجه به برقراری امنیت لازم در ابعاد مختلف به‌منظور تسهیل فرآیند توسعه نوار مرزی	۰/۲۱	۵	۱/۰۵
	جمع کل امتیازات عوامل محیط خارجی (فرصت‌ها)	۱		۴/۲۵
عوامل موثر محیط خارجی (تهدیدات)				
T1	تراکم اندک جمعیت و پراکندگی آن در نواحی نزدیک به مرز	۰/۲۰	۴	۰/۸
T2	تنوع خطرات و تهدیدات امنیتی از سوی همسایگان	۰/۲۰	۴/۲۵	۰/۸۵
T3	توسعه‌نیافتگی مناطق مرزی و عدم تعادل منطقه‌ای میان مناطق مرکزی و مناطق مرزی	۰/۲۱	۴	۰/۸۴
T4	عدم تعادل و نابرابری‌های اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی بین این مناطق و مناطق مرکزی	۰/۱۳	۴/۵	۰/۵۸۵
T5	فقدان نظام تصمیم‌گیری منسجم، هماهنگ و کارآمد در مورد مناطق مرزی	۰/۱۲	۳/۵	۰/۴۲
T6	انزوای توسعه مناطق مرزی به‌دلیل مسافت از مناطق توسعه‌یافته‌تر مرکزی و عدم پشتیبانی سریع به‌دلیل سختی دسترسی و ارتباط میان آنها	۰/۰۷	۴	۰/۲۸
T7	عدم سرمایه‌گذاری خارجی در بخش‌های مختلف مرزی	۰/۰۷	۵	۰/۳۵
	جمع کل امتیازات عوامل محیط خارجی (تهدیدات)	۱		۴/۱۲۵

جدول ۳) اولویت‌بندی نهایی نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدات آمایش نواحی مرزی دریای عمان

اولویت‌بندی نقاط قوت (S)	اولویت	اولویت‌بندی نقاط ضعف (W)	اولویت	اولویت‌بندی فرصت‌ها (O)	اولویت	اولویت‌بندی تهدیدات (T)	اولویت
تنوع محیطی و بکریودن پهنه‌های وسیع چشم‌انداز طبیعی	۱	دورافتادگی و در حاشیه قرارگرفتن مناطق مرزی از مرکز اصلی جمعیت و محورهای توسعه ملی	۱	گونه‌های جانوری خاص در نواحی مرزی	۱	تراکم اندک جمعیت و پراکندگی در نواحی نزدیک به مرز	۱
تابش شدید آفتاب در غالب مناطق مرزی در جهت استفاده از انرژی خورشیدی	۲	پایین‌بودن شاخص‌های توسعه در بیشتر این مناطق در مقایسه با میانگین آن در سطح ملی	۲	جاذبه‌های طبیعی برای ورود گردشگران	۲	تنوع خطرات و تهدیدات امنیتی از سوی همسایگان	۲
انتظار افزایش درآمدهای نفتی و صادرات غیرنفتی و بالطبع افزایش درآمد سرانه مردم در سال‌های کنونی و آتی	۳	کمبود زیرساخت‌ها مناسب توسعه و ضعف بنیان‌های اقتصادی	۳	تقویت شبکه راه‌های موجود به‌خصوص راه‌های ترانزیتی	۳	توسعه‌نیافتگی مناطق مرزی و عدم تعادل منطقه‌ای میان مناطق مرکزی و مناطق مرزی	۳
تقویت میدادی ورودی و خروجی نوار مرزی با الویت گسترش کیفی خدمات گمرکی	۴	میزان بسیار بالای بیکاری و کاهش درآمدهای ناشی از فعالیت‌های مختلف اقتصادی در نوار مرزی	۴	بهره‌بردارای دو منظوره از منابع موجود بومی و منطقه‌ای در جهت توسعه و امنیت	۴	عدم تعادل و نابرابری‌های اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی بین این مناطق و مناطق مرکزی	۴
مستعدبودن مناطق جهت سرمایه‌گذاری	۵	فقر و محرومیت شدید در مناطق مرزی	۵	ایجاد فرصت‌های شغلی درون مناطق مرزی	۵	فقدان نظام تصمیم‌گیری منسجم، هماهنگ و کارآمد در مورد مناطق مرزی	۵
تقویت شبکه راه‌های موجود به‌خصوص راه‌های ترانزیتی		احساس روانی و ذهنی نبود امنیت در سکونت و فعالیت در مناطق مجاور مناطق مرزی	۶	تحرك اقتصادی با بهره‌داری از منابع محلی، به‌ویژه منابع انسانی محلی	۶	انزوای توسعه مناطق مرزی به‌دلیل مسافت از مناطق توسعه‌یافته‌تر مرکزی و عدم پشتیبانی سریع به‌دلیل سختی دسترسی و ارتباط میان آنها	۶
		ازبین‌رفتن یا کلیشه‌ای شدن آداب و رسوم و فرهنگ‌های بومی-محلی مرزنشینان	۷	توجه به برقراری امنیت لازم در ابعاد مختلف به‌منظور تسهیل فرآیند توسعه نوار مرزی	۷	عدم سرمایه‌گذاری خارجی در بخش‌های مختلف مرزی	۷
		ایجاد شکاف اجتماعی و تبعیض فرهنگی میان افراد ساکن در مناطق مرزی	۸				
		فقدان یک چارچوب عملی برای شناخت و تحلیل مناطق مرزی	۹				
		نابسامانی وضعیت شاخص‌های بهداشتی نوار مرزی	۱۰				
		ترندهای غیرقانونی اتباع و مهاجرین، گروه‌های قاچاقچیان مواد مخدر	۱۱				

نتایج تحلیل

الف) نتایج تحلیل سوات نشان می‌دهد که عوامل محیط داخلی موثر بر بررسی آمایش مناطق مرزی دریای عمان از بندعباس تا خلیج گواتر اخیراً مجموعاً ۱۷ مورد (نقاط قوت ۶ مورد و نقاط ضعف ۱۱ مورد) را شامل می‌شود. پس از تشکیل ماتریس ارزیابی عوامل

محیط داخلی مشخص شد که میانگین جمع کل امتیازات موزون عوامل داخلی برابر با ۲۳/۵۹۷۵ است (نقاط قوت ۴۳/۲۱ و نقاط ضعف ۳/۹۸۵).

ب) همچنین نتایج تحلیل نشان می‌دهد که عوامل محیط خارجی موثر بر بررسی آمایش مناطق مرزی دریای عمان از بندر عباس تا

امتیازات تهدیدات و ضعف‌ها بیشتر از میانگین کل امتیازات فرصت‌ها و قوت‌ها باشد $(WT \geq SO)$ در این صورت استراتژی کلان از نوع استراتژی تدافعی خواهد بود. بر این اساس نظر به این که میانگین کل امتیازات تهدیدات و ضعف‌ها براساس تحلیل سوات در این تحقیق کمتر از میانگین کل امتیازات فرصت‌ها و قوت‌ها $[WT(4/185) \leq SO(23/5975)]$ است. بنابراین استراتژی کلان پیشنهادی برای چارچوب الگوی بهینه آمایش مناطق مرزی، استراتژی تهاجمی خواهد بود.

پیشنهادات

مباحث مربوط به پیشنهادات شامل الف) استراتژی‌های پیشنهادی در شکل ۳ و ب) ارایه چارچوب پیشنهادی می‌شود که به آن می‌پردازیم:

خلیج گواتر مجموعاً ۱۴ مورد (فرصت‌ها ۷ مورد و تهدیدات ۷ مورد ۹) را شامل می‌شود. پس از تشکیل ماتریس ارزیابی عوامل محیط خارجی مشخص شد که میانگین جمع کل امتیازات موزون عوامل خارجی برابر با ۴/۱۸۵ است. (فرصت‌ها ۴/۲۵ و تهدیدات ۴/۱۲۵).

ج) مقایسه میانگین جمع کل امتیازات موزون عوامل محیط داخلی و محیط خارجی، نشان‌دهنده آن است که تاثیر عوامل محیط داخلی (میانگین کل امتیازات ۲۳/۵۹۷۵) بیش از تاثیر عوامل محیط خارجی (با میانگین کل امتیازات ۴/۱۸۵) است.

د) در راستای ارایه استراتژی‌های کلان براساس قاعده معمول چنانچه میانگین کل امتیازات تهدیدات و ضعف‌ها کمتر از میانگین کل امتیازات فرصت‌ها و قوت‌ها باشد $(WT \leq SO)$ ، استراتژی کلان، از نوع استراتژی تهاجمی خواهد بود. همچنین چنانچه میانگین کل

تحلیل (سوات)	فرصت‌ها (O)	تهدیدها (T)
<p>۱) تنوع محیطی و بکریودن پهنه‌های وسیع چشم‌انداز طبیعی</p> <p>۲) تابش شدید آفتاب در غالب مناطق مرزی در جهت استفاده از انرژی خورشیدی</p> <p>۳) انتظار افزایش درآمدهای نفتی و صادرات غیرنفتی و بالطبع افزایش درآمد سرانه مردم در سال‌های کنونی و آتی</p> <p>۴) تقویت میادی ورودی و خروجی نوار مرزی با الویت گسترش کیفی خدمات گمرکی</p> <p>۵) مستعدبودن مناطق به‌منظور سرمایه‌گذاری</p> <p>۶) تقویت شبکه راه‌های موجود به‌خصوص راه‌های ترانزیتی</p>	<p>۱) گونه‌های جانوری خاص در نواحی مرزی</p> <p>۲) جاذبه‌های طبیعی برای ورود گردشگران</p> <p>۳- تقویت شبکه راه‌های موجود به‌خصوص راه‌های ترانزیتی</p> <p>۴) بهره‌برداران موجود از منابع بومی و منطقه‌ای در جهت توسعه و امنیت</p> <p>۵) ایجاد فرصت‌های شغلی درون مناطق مرزی</p> <p>۶) تحرک اقتصادی با بهره‌داری از منابع محلی، به‌ویژه منابع انسانی محلی</p> <p>۷) توجه به برقراری امنیت لازم در ابعاد مختلف به‌منظور تسهیل فرآیند توسعه نوار مرزی</p>	<p>۱) تراکم اندک جمعیت و پراکندگی آن در نواحی نزدیک به مرز</p> <p>۲) تنوع خطرات و تهدیدات امنیتی از سوی همسایگان</p> <p>۳) توسعه‌نیافتگی مناطق مرزی و عدم تعادل منطقه‌ای میان</p> <p>۴) عدم تعادل و نابرابری‌های اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی بین این مناطق و مناطق مرکزی</p> <p>۵) فقدان نظام تصمیم‌گیری منسجم، هماهنگ و کارآمد در مورد مناطق مرزی</p> <p>۶) انزوای توسعه مناطق مرزی به‌دلیل مسافت از مناطق توسعه‌یافته‌تر مرکزی و عدم پشتیبانی سریع به‌دلیل سختی دسترسی و ارتباط میان آنها</p> <p>۷) عدم سرمایه‌گذاری خارجی در بخش‌های مختلف مرزی</p>
<p>۱) دورافتادگی و در حاشیه قرارگرفتن مناطق مرزی از مرکز اصلی جمعیت و محورهای توسعه ملی</p> <p>۲) پایین‌بودن شاخص‌های توسعه در بیشتر این مناطق در مقایسه با میانگین آن در سطح ملی</p> <p>۳) کمبود زیرساخت‌های مناسب توسعه و ضعف بنیان‌های اقتصادی</p> <p>۴) میزان بسیار بالای بیکاری و کاهش درآمدهای ناشی از فعالیت‌های مختلف اقتصادی در نوار مرزی</p> <p>۵) فقر و محرومیت شدید در مناطق مرزی</p> <p>۶) احساس روانی و ذهنی نبود امنیت در سکونت و فعالیت در مناطق مجاور مناطق مرزی</p> <p>۷) ازبیدگرفتن یا کلیشه‌ای شدن آداب و رسوم و فرهنگ‌های بومی- محلی مرزنشینان</p> <p>۸) ایجاد شکاف اجتماعی و تبعیض فرهنگی میان افراد ساکن در مناطق مرزی</p> <p>۹) فقدان یک چارچوب عملی برای شناخت و تحلیل مناطق</p> <p>۱۰) نابسامانی وضعیت شاخص‌های بهداشتی نوار مرزی</p> <p>۱۱) ترددهای غیرقانونی اتباع و مهاجرین، گروه‌های قاچاقچیان مواد مخدر</p>	<p>۱) تقویت راه‌های ترانزیتی در جهت کاهش اختلاف توسعه میان مناطق مرزی و مناطق مرکزی</p> <p>۲) اعمال سیاست‌های تشویقی ویژه جهت توسعه و افزایش میان سرمایه‌گذاری در مناطق مرزی</p> <p>۳) ایجاد ارتباط و پیوند میان توسعه مناطق مرزی و مناطق مرکزی در جهت کاستن عدم تعادل</p> <p>۴) افزایش احساس روانی و ذهنی امنیت با ایجاد امنیت شبکه راه‌ها</p> <p>۵) کاهش شکاف اجتماعی و تبعیض فرهنگی از طریق کنترل ورود و خروج افراد</p> <p>۶) آگاهی و دانش از چارچوب علمی و شناخت مناطق مرزی در جهت فراهم‌کردن فرصت‌های شغلی</p> <p>۷) بهره‌برداران مناسب از منابع توسعه در جهت افزایش بهبود وضعیت بهداشت مناطق</p> <p>۸) تقویت ارتباط مناطق مرزی و مرکزی به‌منظور مقابله با پیامدهای حاشیه‌ای بودن مناطق مرزی</p>	<p>۱) ایجاد شبکه‌های قوی توزیع خدمات از مرکز به سوی مناطق مرزی در جهت کاهش اختلاف اقتصادی و اجتماعی</p> <p>۲) ایجاد برنامه‌ریزی منسجم و هماهنگ در جهت بهبود زیرساخت‌های مناسب در جهت توسعه مناطق</p> <p>۳) کاهش محرومیت از طریق افزایش توسعه در مناطق مرزی</p> <p>۴) ایجاد برنامه‌ریزی منسجم در جهت توسعه بنیان‌های اقتصادی</p> <p>۵) ایجاد امنیت در مناطق مرزی با جلوگیری از ترددهای غیرقانونی اتباع و مهاجرین</p> <p>۶) ایجاد امنیت لازم در مناطق مرزی برای ترغیب سرمایه‌گذاران خارجی</p> <p>۷) تقویت اقتصاد پایه منطقه‌ای به‌دنبال بی‌رونق شدن اقتصاد متکی بر قاچاق</p> <p>۸) ایجاد امنیت و رفاه اجتماعی برای توسعه اقتصادی سریع مناطق مرزی</p> <p>۹) ایجاد برنامه‌ریزی قوی و منسجم در جهت ایجاد اشتغال و گسترش فرصت‌های جدید شغلی در این مناطق با هدف مبارزه با بیکاری و سطح رفاه اجتماعی</p> <p>۱۰) حمایت و پشتیبانی به این مناطق در جهت خروج از محدودیت توسعه</p>
<p>قوت‌ها (S)</p>	<p>راهبردهای رقابتی/تهاجمی (SO)</p>	<p>راهبردهای تدافعی (WT)</p>
<p>ضعف‌ها (W)</p>	<p>راهبردهای بازنگری (WO)</p>	<p>راهبردهای تدافعی (WT)</p>

شکل ۳) استراتژی‌های پیشنهادی

الف) استراتژی‌های پیشنهادی

۱) استراتژی‌های رقابتی/ تهاجمی (SO): استراتژی‌های رقابتی/ تهاجمی با بهره‌گیری از قوت‌ها حداکثر استفاده را از فرصت‌ها می‌کند. نظر به اینکه میانگین کل امتیازات تهدیدات و ضعف‌ها

براساس تحلیل سوات در این تحقیق کمتر از میانگین کل امتیازات فرصت‌ها و قوت‌ها $[WT(4/185) \leq SO(23/5975)]$ است.

۲) استراتژی‌های تنوع (ST): این نوع استراتژی‌ها بر بهره‌گیری از قوت‌های درونی برای مقابله و رفع تهدیدات خارجی تاکید دارد. بر

استراتژی‌های رقابتی/ تهاجمی (SO): استراتژی‌های رقابتی/ تهاجمی با بهره‌گیری از قوت‌ها حداکثر استفاده را از فرصت‌ها می‌کند. نظر به اینکه میانگین کل امتیازات تهدیدات و ضعف‌ها

- 2- Tofigh F. Spatial planning: World experience and its adaptation to the situation of Iran. Shah Hoseeni P, editor. Tehran: Urbanism and Architecture Research Center; 2005. p. 22. [Persian]
- 3- Department of Sociology of Tehran University. Construction politics of Tehran. 1985.
- 4- Kargar B, Boheyræe H, Abbasi Semnani AR. Regional planning of the country based on SOWT index (Case study: Iran and Turkmenistan border region). Environ Based Territ Plan. 2012;5(16):89-105. [Persian]
- 5- Andalib AR. Basic theory and principles on spatial planning in border regions of I. R. I. Tehran: Islamic Revolutionary Guard Corps; 2001. [Persian]
- 6- Plan and budget organization. Studies of the basic of spatial planning of Iran. Tehran: Plan and budget organization; 1985.
- 7- Makhdom Farkhondeh M. Fundamental of land use planning. 2nd Edition. Tehran: University of Tehran; 1995. [Persian]
- 8- Harvey D. The urbanization of capital: Studies in the history and theory of capitalist urbanization. Aghvami Moghaddam A, translator. Tehran: Akhtaran; 2008. pp. 43-176. [Persian]
- 9- Castells M. Communication power. Oxford: Oxford University Press; 2009.
- 10- Majnoonian H. A critical review of existing strategies and conventions for conservation of nature and living resources. Tehran: Department of Environment; 1999. [Persian]
- 11- Ezzati E. Iranian military geography. Tehran: Amirkabir; 1989. [Persian]
- 12- Buchanan R. Border Crossings: NAFTA, Regulatory Restructuring, and the Politics of Place. Glob Leg Stud J. 1995.
- 13- Hansen N, editor. Border regions: A critique of spatial theory and an European case study. Ann Reg Sci. 1977;11(1):1-14.
- 14- Jones PN, Wild T. Opening the frontier: Recent spatial impacts in the former inner-German border zone. Reg Stud. 1994;28(3):259-73.
- 15- Houghton G, Counsell D. Regions, spatial strategies, and sustainable development. 2nd Edition. Aghvami Moghaddam A, translator. Tehran: Azarakhsh; 2009. p. 86. [Persian]
- 16- Ziari k. Theories and models of plan and regional planning. Tehran: University of Yazd. 2004.
- 17- Culling Worth JB, editor. British planning: 50 years of urban and regional policy. Aghvami Moghaddam A, translator. Tehran: Azarakhsh; 2008. p. 84. [Persian]
- 18- Andalib A. Basic theory and principles on spatial planning in border regions of I. R. I. Tehran: Azarakhsh 2010.
- 19- Moradi Masihi V. Strategic planning for metropolis. Tehran: Pardazesh. 2002.
- 20- Varzbum Consulting Engineers. Report on the study of plant and animal species in Sistan and Baluchestan province. Department of the Environment of Sistan and Baluchestan province. 2001.
- 21- Mahdavi D. The role of tourism in the development of rural areas around cities and presenting a strategic model (Case study: Small Lavasan village) [Dissertation]. Tehran: Tarbiat Modares University; 2003. [Persian]
- 22- Golkar K. Adaptation of SWOT for application in urban design. Soffeh. 2006;15(41):44-65. [Persian]

این مبنا برخی از مهم‌ترین محورهای استراتژی تنوع در زمینه آمایش مناطق مرزی دریای عمان از بندرعباس تا خلیج گواتر قابل شناسایی هستند.

۳) استراتژی‌های بازنگری (WO): این نوع از استراتژی‌ها، استراتژی‌هایی هستند که با غلبه بر ضعف‌های درونی بهترین استفاده را از فرصت‌های بیرونی می‌نمایند.

۴) استراتژی‌های تدافعی (WT): این استراتژی‌ها بر مقابله با بحران‌های درونی و بیرونی تاکید دارند.

نتیجه‌گیری

آمایش مناطق مرزی یک نوع فن برنامه‌ریزی است، که ضمن تحلیل و تفسیر شرایط و ویژگی‌های مناطق مرزی، موانع توسعه و یا امنیت را توأم در نظر گرفته و برای آنها راه حل‌های یکپارچه‌ای ارائه می‌دهد تا اهداف توسعه و امنیت در مناطق مرزی را بر یکدیگر منطبق سازد. بر این اساس آمایش مناطق مرزی را نوعی برنامه‌ریزی راهبردی در فضاهای مرزی کشورها دانسته‌اند. در تدوین این مقاله، آمایش مناطق مرزی دریای عمان از بندرعباس تا خلیج گواتر مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته، سپس بررسی آمایش مناطق مرزی دریای عمان را با بهره‌گیری از منطق برنامه‌ریزی استراتژیک سوات مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. در واقع می‌توان گفت براساس نتایج به‌دست‌آمده، آمایش مناطق مرزی دریای عمان نیاز به تدوین استراتژی‌های امنیتی و سیاسی دارد. در راستای ارائه چارچوب پیشنهادی بررسی آمایش مناطق مرزی دریای عمان از بندرعباس تا بندر گواتر، اطلاعات پایه، شناسایی و تبیین موارد زیر ضروری می‌نماید:

- ۱) تعادل میان مناطق مرزی و مناطق مرکزی ضروری است که بر فرآیند توسعه در این مناطق تاثیر می‌گذارد.
- ۲) لزوم حمایت و پشتیبانی ویژه از مناطق مرزی به‌منظور خروج از محدودیت توسعه
- ۳) وضعیت متعادل و برابر اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در دو سوی مناطق مرزی و مرکزی
- ۴) ایجاد یک برنامه‌ریزی منسجم و قوی در جهت کنترل امنیت مناطق مرزی
- ۵) ایجاد امنیت در مناطق مرزی با کاهش ورود پناهندگان و قانون‌ریزان و جنایت‌کاران به این مناطق
- ۶) اعمال سیاست‌های تشویقی ویژه برای تقویت توسعه و افزایش میزان سرمایه‌گذاری در مناطق مرزی و حاشیه‌ای

تشکر و قدردانی: موردی از سوی نویسندگان گزارش نشده است.

تأییدیه اخلاقی: موردی از سوی نویسندگان گزارش نشده است.

تعارض منافع: موردی از سوی نویسندگان گزارش نشده است.

سهم نویسندگان: سیدعباس احمدی (نویسنده اول)، نگارنده مقاله/پژوهشگر اصلی (۵۰٪)؛ زهرا انصاری (نویسنده دوم)، نگارنده مقدمه/روش‌شناس/پژوهشگر اصلی (۵۰٪)

منابع مالی: موردی از سوی نویسندگان گزارش نشده است.

منابع

- 1- Soror R. Regional policy in Iran in relation to regional construction and development projects. Hormozgan Government Office. 1998.